

יחי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מליובאוויטש

גליון תקמח

ערב ש"ק פ' מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת ה'תשס"ה

יוצא לאור על-ידי

תלמידי ה'קבוצה', "חיילי בית דוד" – בית משיח 770

במסגרת אגודת חסידי חב"ד באה"ק, תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

שנת הק"ג להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ושנת הג"ן לנשיאותו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה אכ"י"ר

לזכות

הרה"ת ר' יוסף יצחק הלוי שיחי שגלוב

לרגל יום הולדתו כ"ב כסלו,

לשנת ברכה והצלחה בגו"ר

נדפס ע"י זוגתו

מרת גיטל רחל שתחי שגלוב

Eli Shagalov

B"H

**HAIMISHE DRIVER
CAR SERVICE**

24 Hour Service

15 Passenger Available

CellPhone: (323) 842-3666

Email: haimishedriver@yahoo.com

ב"ה

3 דבר מלכות

הילדים שיכריעו את מלחמת גוג ומגוג / משיחת פסח שני החשי"ם

8 זמן הגאולה

מטרת הקושיות על הגלות היא לפעול את הגאולה / פ' השבוע באור הגאולה

13 המעשה הוא העיקר

לפני הכל צריך לדבר ולעודד על ענין החינוך / הוראות למעשה בפועל

14 וילחום מלחמת ה' - וינצח

מוכרים הכל בשביל הכסא / שיחות בעניי שלימות העם והארץ

15 כתי"ק - פרסום ראשון

ג' הדרגות: מים, יין ושמן / מענה הרבי לשאלת המניחים במאמר ד"ה ברוך שעשה נסים גו' ש"פ מקץ חשמי"ג

ג' הדרגות: מים, יין ושמן

בשייכות לחג החנוכה ולהדלקת המנורה בשמן, הבאנו צילום נדיר (מוקטן) ממענה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א לשאלת המניחים במאמר ד"ה ברוך שעשה נסים גו' שנאמר בש"פ מקץ, זאת חנוכה ה'תשמ"ג

(נדפס ב'התוועדויות' תשמ"ג ח"ב ע' 727 ואילך, ושם נעתק המענה בשוה"ג)

גם בקטע השני גופא (בענין ג' הדרגות מים יין ושמן), לא חסנו כמה שנחבאר

מעלת חספן על היין שהיין הוא ששקה חסוב טט"כ חספן (כשהוא בפ"ע) אינו ראוי

לשתי', והיינו דמה שאינו ראוי לשתי' פורה על העילוי שלו (שחרא למעלה פכתי'

גילוי טפס) - דלפטרט, לפי ביטור זה נמצא שגם הפים הם למעלה פיינ, פכיון

שנין בהם טפס?!

שזקוק להם רק אדם החסר (צמא)
 (העיר עם אינם אלא) (כאמור צמא אלו הו'
 אע"פ) אלא זה הו'פ'ר זה הו'פ'ר זה הו'פ'ר דאמרי'
 עמיתו

להלן פענוח הכתי"ק (בא בהדגשה):

אחרי שאלתם סימן כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א! וכתב: המים תמיד ראויים לשתי' אלא שזקוק להם רק אדם החסר (צמא) (להעיר שגם אינם מזון (כמבואר בדא"ח שזהו היפך מעלה) - אבל לא הוזכר זה בנדו"ד במאמרים שראיתו).

המדר מוקדש לעילוי נשמת האשה
 מרת מרים בת ר' אליהו וג'מילה ע"ה אלבז
 נפטרה במוצאי שבת קודש פ' בלק, אור לט"ו תמוז ה'תשס"ד - ת. נ. ע. ב. ה.
 יה"ד שתיכף ומיד ממש יקויים היעוד "הקיצו ורגנו שוכני עפר" והיא בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה
 נדבת: מרים, מרדכי, יעקב ודניאל בני מאיר ופרלה שיחיו לוי

מוכרים הכל בשביל הכסא

תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

. עד לפני שלשה ימים הוא צעק שחייבים לוותר על 'מיהו יהודי' ולהשאר לשבת על הכסא בשביל הצלת כלל ישראל והצלת ענין החינוך וכו', והכל בשם אלקי ישראל, עם גושפנקא של תורת ישראל. כפי שכבר היה כמה פעמים בעבר, שבשעה שהיתה הצבעה הם הרימו את ידם נגד "דבר ה' זו הלכה" [הוא - בדיוק אז לא היה, כיון שהוא ברח בשעת ההצבעה, אך שאר חבריו הרימו את ידם נגד "דבר ה' זו הלכה"], ובשם תורת ישראל.

ועל-דרך-זה גם עתה, כאמור, עד לפני שלשה ימים הוא צעק שחייבים לוותר על 'מיהו יהודי', וכאשר חברו התחרט ועשה תשובה ועזב את הכסא, אזי אצלו היה "רצחת וגם ירשת" - הוא ירש את הכסא מחברו שעשה תשובה, ונשאר לשבת על הכסא.

ולאחר-מכן הם מציגים את עצמם כאילו שיש להם דעה עצמית, ושהם עושים את כל ענינים אלו על דעת עצמם - שכפי שנכתב במכתב של "א ניסן, אדם יכול להיות בשעבוד הכי גדול ולחשוב שהוא חפשי ויש לו דעה עצמית, וכפי שכתוב שם שהוא כמו "עובר במעי אמו", הוא נמצא ב"בטן" של המערך - הוא "אוכל ממה שאמו אוכלת, ושותה ממה שאמו שותה", ולגמרי אין לו דעה עצמית, אלא הוא עושה כל מה שהמערך מצווה עליו; הוא רץ מאחורי הפרגוד ומודיע שכן יכנסו לממשלה ושרק כלפי חוץ הוא צריך לצעוק שלא יכנסו, והם נותנים לו רשות לומר כלפי חוץ מה שהוא רוצה, אך כאשר זה בא לפועל - שיעשה מה שיצו עליו.

וכזה סוג אנשים שולחים לווישינגטון, שהם יפעלו אצל הגוי שיעזור ליהודים - אך הגוי אין לו דרך-ארץ כלל כלפי אדם שמוכר את כל הענינים - העיקר להשאר לשבת על הכסא. הגוי רוצה לראות אדם שמתנהג לפי עקרונותיו: אם הוא מאמין בקב"ה - שאכן יתנהג כך בפועל, ולא שהיום הוא צועק כך, ומחר צועק להיפך, ובכלל לא מתנהג לפי עקרונותיו, מכיון שהוא מוכר את כל הענינים שלו העיקר להשאר לשבת על הכסא, ובפרט כשאומרים לו סברא שיתנו לו כסא יותר מכובד.

. ועד"ז החבר שלו, שלפני שנים הוא צעק ש"מיהו יהודי" זה סכנה עבור כלל ישראל, והצלת כלל ישראל תלוי בתיקון החוק, ובמילא אי-אפשר לוותר על כך, ולאחמ"כ, לפני שלשה ימים הוא צעק שהצלת כלל ישראל תלוי בשיבתם על ה"כסאות", זאת-אומרת, שהוא אומר את שני הדברים באותו נוסח - שזוהי ההצלה של כלל ישראל, ובמילא אי-אפשר לדעת מה הוא יאמר מחר, כי הרי קודם הוא אומר כך, ולאחמ"כ הוא אומר ההיפך, ושניהם באותה הטענה של הצלת כלל ישראל, והכל אצלו בסדר, אם כן אי-אפשר לדעת מה הוא יאמר מחר.

(תרגום חפשי משיחת ש"פ אמור, י"ט אייר ה'תשל"ד - בלתי מוגה)

מוקדש לז"ג הרה"ג הרה"ח ר' חיים משה יהודה בהר"ר ירמיהו הכהן ולא"ה ע"ה בלוי רב בית כנסת ומנהיג רוחני במשך ריבוי שנים - נפטר ביום ג' אייר ה'תשס"ג לסדר "אמור אל הכהנים" יה"ד שתיכף ומיד יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם, בגאולה האמיתית והשלמה

הילדים שיכריעו את מלחמת גוג ומגוג

מובא בזהר שדורנו זה הוא גלגול ודוגמת דורו של רשב"י • כשם שרשב"י פעל שגם קטנים שבדורו יגלו את "מעיינותיך חוצה" - עד"ז בזמננו זה ש"הם הכירוהו תחלה" • מלחמת גוג ומגוג היא לכא' צרה איומה לישראל, ובכל זאת אומר רשב"י שישנה ר"ל צרה גרועה יותר והיא "תרכות רעה בתוך ביתו של אדם" • כמה נוגע החינוך של ילד יהודי, עד שבזה תלוי הענין שמלחמת גוג ומגוג אינה מזיקה לבנ"י • קטעים משיחת פסח שני ה'תש"מ - בלתי מוגה, תרגום חפשי

פרסום ראשון בלשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"*

א. הגמרא במס' סנהדרין מספרת על מלחמת סנחריב בישראל, ואומרת על כך ש"ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח וסנחריב גוג ומגוג", היינו שמלחמה זו היא בדוגמת מלחמת גוג ומגוג בזמננו זה.²

בספר ישעיהו³ מובאים דבריו של הנביא בקשר למלחמה זו: "הנה אנכי והילדים אשר

(* הערת המו"ל: שיחה זו, המדברת ברובה על אופן וחשיבות חינוך הילדים בשייכות לגאולה העתידה, מובאת בזאת בקשר עם הכרזת אגודת חסידי חב"ד באה"ק על שבת זו כ"שבת חינוך" - לחיזוק והוספה בחינוך החסידי התב"ד. להעיר שחלקים בהשיחה (סעיפים ד-ו) נאמרו (גם) בקשר עם הפלישה הסובייטית לאפגניסטן והמתיחות הגדולה שהיתה בין ארה"ב לרוסיה דאז.

נתן לי ה' לאותות ולמופתים בישראל גו", כלומר, שהילדים האלו שהקב"ה נתן לו - הם יביאו את ענין הגאולה ממלחמת סנחריב. בפסוקים ובפרקים שלפנ"ז אנו מוצאים את שמות הילדים אליהם התכוון ישעיהו: שאר ישוב⁴, עמנואל⁵ ומהר שלל חש בז⁶ (ומפרשי התנ"ך⁷ חלוקים בדעתם לאיזה מהם בדיוק היתה כוונתו - האם לשניים אלו או לשניים אחרים או לכל השלשה וכו').

והנה ידוע ששמו של האדם הוא ענין המורה על תוכנו, וכדברי הגמרא⁸ "ד"מ דריש

(4) שם ז, ג.

(5) שם, יד.

(6) שם ח, ג.

(7) עה"פ שם, יח.

(8) ראה יומא פג, ב. וראה בארוכה תשובות

וביאורים בתחלתו.

(1) צד, א.

(2) ראה כוכבית שבתחלת השיחה.

(3) ת, יח.

ואין שלל גדול מזה אצל ילד יהודי, עאכו"כ אצל גדולים בדעת, מאשר למשוך ילד יהודי שני ושלישי, עד לכל הילדים היהודים שבשכונתו – אל תוך מחנות צבאות ה', ולהעמידם במעמד ומצב ד"הם הכירוהו תחלה"¹².

ג. בפרט ע"פ המובא בזהר¹³ ובכ"מ בספרי קבלה, שדורנו זה – דרא דעקבתא דמשיחא – הוא גלגול ודוגמת דורו של רשב"י, ומאז רשב"י לא הי' אף דור כ"דורו דילי". וכשם שרשב"י פעל שגם "דביי דעלמא"¹⁴ – קטנים שבדורו – יגלו את "מעיינותיך חוצה" (כמדובר בשיחה שלפנ"ז¹⁵) – עד"ז בזמננו זה ש"הם הכירוהו תחלה":

עיי"ז שיתעסקו עם ילדים אלו וידברו איתם שיפעלו גם על חבריהם והבנות על חברותיהן (כמדובר בארוכה בהתוועדויות שלפנ"ז) – ויסבירו להם שאע"פ שהם "שאר", "אתם המעט מכל העמים"¹⁶, עליהם לדעת שישנה הבטחה ש"שוב" – הם חוזרים והם עוד יחזרו ובודאי שכך יהי' – ואל להם להתפעל מכך שהיתכן לעמוד כנגד כל כך הרבה ילדים אחרים – כי כאשר "עמנו אל" אזי במילא "עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום"!

אמנם הילדים זקוקים לקבל סיוע מהמורים והמורות, המדריכים והמדריכות, עאכו"כ מההורים עצמם שאיתם הם נמצאים במשך רוב היום [שהרי בבית הספר הילד נמצא שעות ספורות בלבד, ואילו בשאר הזמן – באכילתו, בשתייתו, בשנתו ובטיולו – הוא

בשמא", ובפרט בנדו"ד – שבנבואת ישעי' גופא מוסבר התוכן והטעם לכך שקראו להם דווקא בשמות אלו: **עמנואל** – כי עמנו א-ל; **מהר שלל חש בז** – שלא רק ישנו ה"שלל" וה"בז" (ביזה) אלא עוד באופן ד"מהר" ו"חש", **ושאר ישוב** הוא הענין דמלחמת משיח, עליו נאמר⁹ בהפטרות יום אחרון-של-פסח "ויצא חוטר מגזע ישי" ואח"כ¹⁰ "יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו גו" – יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

וזהו למרות שמדובר כאן ב"שאר ישוב" (היינו רק מה שנשאר), אעפ"כ אומרים ש"הילדים (האלו) אשר נתן לי ה'" פועלים אח"כ את הגאולה של כל אחד ואחת מישראל, וכן"ל ש"ביקש הקב"ה לעשות חזקי' משיח וסנחריב כו' (ההיפך ממשיח)", שאזי ישנו ה"שלל" וה"בז", ועוד יותר – מקבלים זאת באופן ד"מהר" ו"חש" – אחישנה¹¹, מכיון שזה מיוסד על הענין דעמנואל, כדלקמן.

ב. [. . .] ויש לקשר זה עם המדובר כמ"פ – שצריכים לגדל ולחנך ילדים שיידעו ולא יתביישו בזה שהם "שאר", כלומר שהם מיעוט בלבד לגבי עמי הארץ, ויתכן אפי' שהם מיעוט לגבי שאר הילדים בשכונתם ואפי' מיעוט מתוך היהודים הדרים בה,

אבל עיי"ז ש"עמנו אל" ניתן הכח והיכולת לפעול שהמיעוט הזה, "שאר", יהי' במעמד ומצב ד"שוב", ולפעול זאת באופן של שמחה גדולה.

ואזי ישנו ה"מהר שלל חש בז" – שלא נותר אף יהודי אחד ויחיד שלא נשלל ונבז – הוכנס ע"י אותם ילדים אל תוך מחנה צבאות ה', שגם הוא ירצה ויצעק "עמנו אל".

(9) ישעי' יא, א.

(10) שם, יא.

(11) שם ס, כב. סנהדרין צח, א.

(12) סוטה יא, ב.

(13) ראה זח"ג נח, א. קנט, א. וראה לקו"ש ח"ב ע' 512 הע' 62.

(14) זח"א קיח, א. ועיי"ש קיז, א. וראה לקו"ש חל"ז ע' 121 הע' 5.

(15) שיחות קודש תש"מ ח"ב ע' 866.

(16) ואתחנן ז, ז.

לפני הכל צריך לדבר ולעורר על ענין החינוך

כאשר מתאספים כיום לדבר אודות מצב היהדות, על יהודי לדעת שבמקום הראשון, השני, השלישי, הרביעי, החמישי, השישי, השביעי, השמיני, התשיעי והעשירי צריך לעמוד הענין של חינוך ילדי ישראל, שהרי זהו ה"עשרה שנקראים חיים" ו"עשרה שנקראים יקר" (מדרש תהלים קמז).

ורק לאחר שעושים זאת – אפשר לגשת לכל שאר הנושאים הטובים והחשובים.

ולא כפי שנהוג בכינוסים כו', שרק בסוף הכינוס, כשרוב המשתתפים עזבו והאנשים שנותרו כבר עייפים – נזכרים שיש לדבר על ענין החינוך, ואז כשרואים שאין טעם לדבר על זה עכשיו, אומרים שישאירו זאת לשנה הבאה...

אך הרי אין כלל "שנה הבאה" – כיון ש"הנה זה עומד אחר כתלנו", הנה בא משיח צדקנו וכבר יגאל אותנו מהחושך כפול ומכופל של הגלות!

אבל, טוען הוא: מה גלות, איפה גלות? מעולם לא היתה לו תקופה כזו טובה ("גוד-טיים") כפי שיש לו עכשיו – הוא יושב בראש, יש לו כל מה שברצונו ומאומה לא חסר לו, ומדוע תחסר לו ביאת משיח צדקנו?!

הרי כאשר משיח יבוא הוא לא יתפוס מקום, ויפסיק להיות "קאפעלוש-מאכער" ("יוצר כובעים") – ואם-כן, הוא אינו זקוק לכל הענין!

ובינתיים מסתובבים ריבוי גדול של ילדי ישראל אשר אינם מקבלים שום חינוך יהודי, והוא אינו עושה כלום כדי להכניס עוד ילד יהודי ב"צבאות השם"! הרי עיי"ז הוא מעכב את הגאולה ברגע, ומעכב את הילד עם אביו ואמו, עם העסקן עצמו, עם משיח צדקנו ועם שכינתא – בגלות!

. . . ויה"ר שלא יצטרכו לדבר על כך שוב בשבוע הבא, כיון שיבוא הפתרון לזה עיי"ז שהדבר יתוקן, או כיון שעד אז כבר יבוא משיח.

ומה שיהי' קשה (באם יבוא משיח): כיצד משיח יכול הי' לבוא בשעה שהעסקנים לא עשו מה שהם היו צריכים לעשות בנוגע לחינוך?!

אזי כשם שיהיו אז קושיות אחרות, תהי' גם קושיא זו! והלואי שלא יהיו קושיות ודאגות גדולות יותר מקושיא זו... ובפרט גם שבודאי לפני ביאת משיח צדקנו יבוא אל' הנביא, שתשבי יתרץ קושיות ואיבעיות.

(תרגום חפשי משיחת ש"פ וישלח ה'תשמ"א – בלתי מוגה)

מוצאים אנו אצל משה רבינו, אשר למרות שהי' הלמדן הגדול ביותר – "משה קבל תורה מסיני"¹² ו"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני"¹³, אעפ"כ, בהיותו בהר ארבעים יום – עסק בתפלה, כמ"ש¹⁴ "ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה גו' ואתפלל אל ה' גו'", כלומר, שהתפלל במשך ארבעים יום!

טוען הוא, שהדרך שלו היא לשבת וללמוד, ומה שישנם ענינים שצריכים להצילם – אזי, כלשון הידוע, ע"י התורה יפעל בידור בדרך מלמעלה למטה¹⁵;

ומוסיף לטעון – שמעט אור, ועאכו"כ ריבוי אור, ישרוף את החושך, ובינתיים יתוספו עוד חידושים בתורה!

והרי זה דבר פלא ("א מאדנע זאך"): משה רבינו צריך להעמיד דורות של תורה, והוא יודע שהתורה בכל הדורות הבאים תלוי' בו, ובכל-זאת הוא מתעסק בתפלה!...

השמעתם פעם דבר שכזה ("אזא מין מעשה")?

ואעפ"כ אומרים שמשה התפלל, והיות שמדתו של משה היא מדת האמת¹⁶, אזי כשאומר שהתפלל – בודאי התפלל באמת!

ז. מכל זה מובן שצריכים להתפלל ולכוון את פירוש המלות בעת התפלה, וכאשר מתפללים ומכוונים את פירוש המלות – הרי זה צריך להיות לא רק על משך זמן התפלה, אלא על כל היום וכל החיים.

וכשם שבברכת "אתה חונן" הוא אינו מתכוון שיקויים רק בשעת התפלה, אלא כוונתו על כל היום וכל החיים, עד"ז בענינו, שכשאומרים "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" צריכים לכוון את פירוש המלות על כל היום ולכל החיים, וכפי שהוא מיד ממשך "לישועתך קוינו כל היום"¹⁷.

ובאם אינו מכוון זאת – הרי זה היפך מצות התפלה, היפך השולחן ערוך!

ומה שטוען שזו לא דרכנו – אכן טענה זו היא ("ס'איז גאר") ההיפך מדרכם של כל דורות בני" שהתנהגו ע"פ שו"ע: היפך דרכו של משה רבינו, עד גם היפך מדרכם של האבות שהיו לפני מתן תורה: היפך דרכו של יעקב אבינו, עד גם של יצחק ושל אברהם, ש"אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי", ועד"ז יצחק, ועד"ז יעקב, וכן לאחרי זה במשך כל הדורות, גם כשבני ישראל היו במצרים אזי "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם כו"¹⁸.

[. .] ומחנוכה ונרות חנוכה מגיעים ל"נרות של ציון"¹⁹,

ומחנוכה מלשון חינוך²⁰, מגיעים לחינוך דבית המקדש השלישי והנצחי, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה ה'תשמ"א - בלתי מוגה)

(12) אבות רפ"א.

(13) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252 הע' 20-21.

(14) עקב ט, כה. וראה ברכות לד, א.

(15) ראה ד"ה ת"ר נ"ח תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסב

(16) ראה סנהדרין קיא, סע"א.

(17) ראה לקו"ש ח"כ ע' 458 ס"ו.

(18) יומא כח, ב.

(19) יל"ש ר"פ בעלותך. וראה לקו"ש ח"כ ע' 464 הע' 48.

(20) ת"א וישב כט, ד.

קשור להוריו], לכן לכל לראש יש לדבר עם הילד בענין "והשיב לב אבות על (ידי) בנים"¹⁷ ועד"ז ע"י בנות (וכך יוכל לקבל גם סיוע מהוריו).

ד. [. .] ומכאן באים אנו לדבר נוסף הקשור לרשב"י, ענין שנכתב ונקבע בתורה שבעל-פה כבר בתחילתה:

איתא במסכת ברכות פרק ראשון¹⁸ "א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג".

כלומר – ישנו הענין דמלחמת גוג ומגוג אשר לכאור' היא צרה איומה לישראל ("א געוואלדיקע צרה"), כמובא בסנהדרין¹⁹ ובכ"מ, ועל-זה אומר רשב"י שישנה ר"ל צרה גרועה יותר והיא "תרבות רעה בתוך ביתו של אדם".

ממשך רשב"י ומביא לכך ראי' מספר תהלים בתחלתו[. .]: "שנאמר²⁰ מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתוב בתר' ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב²¹ למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב".

זאת-אומרת – דוקא על "בברחו מפני אבשלום בנו" אומר דוד המלך "מה רבו צרי", משא"כ על הפסוק "למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק" אינו אומר "מה רבו צרי", אלא אדרבה – "יהגו ריק", וכפירוש רש"י²² (ומפרשי הש"ס) שזהו ענין של ריק והבל אשר אין לו שום ממשות לגבי בני ישראל, ולכן אינו אומר על-כך "מה רבו צרי".

(17) מלאכי בסופו.

(18) ז, ב.

(19) צז, ב.

(20) תהלים ג, א.

(21) שם ב, א.

(22) ראה ברכות שם.

אמנם גוים מתקוטטים בינם לבין עצמם, "רגשו גוים ולאומים יהגו", "סכסכתי מצרים במצרים"²³, גוים ולאומים בינם לבין עצמם – אבל כאשר מגיעים לנקודת מבטו של היהודי על כהנ"ל, ישנו פס"ד בתורה שלגבי בני ישראל זהו "ריק" – ומדוע? לא בגלל "כחי ועוצם ידי"²⁴ ח"ו אלא משום ש(כהמשך הפרק²⁵): "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו", במילא זה לא נוגע בבני ישראל ("דירט דאָס ניט אָן אידן")!

וחס-ושלום לומר על כך "מה רבו צרי", כיון שאין זה כלל "צרי", אלא הם משלים את עצמם בענינים שהם "ריק" והבל, ואין בהם בפועל שום ממשות מכיון ש"עמנו א-ל"²⁶!

ה. על מה כן זקוקים להזהיר "רבו צרי" – על ה"תרבות רעה בתוך ביתו של אדם", שלא יהי' ח"ו "אבשלום בנו".

מה הי' הענין אצל דוד? – כתוב בספר מלכים²⁷ על אדוני' (בנו של דוד) ש"לא עצבו אביו מימיו", שלכן אח"כ המשיך בפעולותיו²⁸. דמכיון ש"לא עצבו אביו מימיו", היו צריכים לחנכו באופן ש"לא עצבו אביו", וכאשר וויתרו לו היתה אח"כ נתינת מקום, רחמנא ליצלן, שיהי' "רבו צרי".

ורואים שהגמ' מקשרת את-זה עם מלחמת גוג ומגוג, דלכאורה מה הקשר ביניהם – הרי זהו ציווי בפני עצמו? אעפ"כ מקשרים ענין זה למלחמת גוג ומגוג, ודוקא רשב"י מקשר זאת, ודבריו אלה נכתבו בתחילת כל התורה שבעל-פה במסכת שנקראת בשם "ברכות", ובה

(23) ישעי' יט, ב.

(24) עקב ח, יז.

(25) תהלים שם, ד.

(26) ישעי' ח, י.

(27) מ"א א, ו.

(28) ראה שם, ה. מתנשא לאמר אני אמלך ומפרש הרד"ק שם שאדוני' עשה כמעשה אבשלום (אחיו) שהי' חושב גם כן למלוך. וראה ההמשך במלכים שם.

גופא בפרק הראשון של מס' ברכות!

וזהו המדובר לעיל²⁹ עם כל ה"שטורעם" בנוגע לחינוך ילדי ישראל!

1. ומה שישנו "דגשו גוים ולאומים יהגו", יודעים בני ישראל שזהו "ריק" מכיון ש"יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו" – לא זו בלבד שהקב"ה מבטל זאת, אלא הוא עוד עושה זאת באופן של לעג ושחוק כשם שלועגים מטיפשות – היתכן שעושים בכלל דבר שכזה...

הרי "הנוגע בכם (בבנ"י) נוגע בבבת עינו (של הקב"ה)"³⁰!

וזהו גם מה שרשב"י כאשר מדבר³¹ ע"ד המאורעות שיקרו בכל שנה ושנה בשבע השנים שבסופן יבוא משיח צדקנו, מסיים: "בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא" – דלכאורה, מהי הנחמה בזה שיהיו אז מלחמות? – אלא שאלו הם³² המלחמות ד"דגשו גוים ולאומים יהגו", "סכסכתי מצרים במצרים": מעשה עם אפגניסטן או מעשה אחר, מעשה עם פלפול והוראות מסוימות, רגש כזה או רגש של אחר – אבל בנוגע לבני ישראל "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל"³³, מכיון שיהודי – ישראל – מתקשר עם "שומר ישראל".

ואזי הוא רואה בגלוי ש"יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו"!

ומה שאומר לפנ"ז בפרק התהלים³⁴ "ננתקה את מוסרותימו" עם כל הענין כו' –

(29) סעיפים א-ג.

(30) זכרי' ב, יב ובמצו"ד.

(31) בסנהדרין צז, א. (מגילה יז, ב) הוא בסתם ברייתא, אבל כ"ה באוצר המדרשים (אייזנשטיין) ע' תסא. וראה הערה הבאה

(32) כ"מ ברור באוצר המדרשים שם (משא"כ בסנהדרין - ראה רש"י שם)

(33) תהלים קכא, ד.

(34) ב, ג.

הרי הוא מסיים³⁵: "אשרי כל חוסי בו".

כי מה הביא לכך ש"ננתקה את מוסרותימו" וכו' – ההנהגה שהיתה באופן של שלילה, וכפי שרשב"י הסביר שכוונת הענין ד"בברחו מפני אבשלום בנו" היתה – לפעול שאצל בני ישראל לא יהיו ילדים כאלו.

וע"ד המובא בכ"מ³⁶ בהסבר הענין שדוד "לא ה' ראוי לאותו מעשה"³⁷, אלא "שהקים עולה של תשובה"³⁸ כדי שיהודי ידע שתמיד יש לו את היכולת לעשות תשובה, ובמעשה זה נתן דוד המלך את הכח לכל יהודי לעשות תשובה; ובאם ישנו הכח אזי במילא היות ש"לא ידח ממנו נדח" – דבר בטוח הוא שאכן יעשה תשובה;

[ועד"ז בנדו"ד: עי"ז ש"בברחו מפני אבשלום בנו" זה הביא במילא את הנצחון שלו ואת אמירת המזמור, ובעקבות כך בא רשב"י ופירש את ההוראה ממזמור זה – עד כמה נוגע החינוך של ילד יהודי, והוא מקשר זאת ואומר שבזה תלוי הענין שמלחמת גוג ומגוג אינה מזיקה כהוא זה לבני ישראל.

וראה דבר פלא: גוג ומגוג נלחמים ביניהם, ובאים ושואלים – היתכן, הרי כתוב בתנ"ך בפירוש בספר יחזקאל³⁹ שמלחמת גוג ומגוג תהי' קשורה לירושלים?

– ובכל-זאת זה לא פוגע כהוא זה ביהדותה של ירושלים ולא בירושלים כפשוטו, אלא רק סביב ירושלים, וזה נפעל עי"ז שיהודי עומד בתוקף על כך שירושלים היא "קרית חנה דוד"⁴⁰, ושמה אשר יקראו לה בלשון הקודש מבטא את הענין של שלימות

(35) שם, יב.

(36) בהמובא לקמן – ראה סה"מ תשי"ט ע' 531 ואילך ובהנסמן שם בשוה"ג.

(37) פרש"י מו"ק טז, ב.

(38) שם בגמ'.

(39) פרקים לח-לט "על הרי ישראל". וראה זכרי' יד.

(40) ישע"י כט, א.

ג. וכמו-כן בענין הנגינה ומחיאת-כף:

זו אכן מסירות נפש גדולה ("א געוואלדיקע") למחוא כף בשבת – שהרי המנגדים טוענים שיש שקלא-וטריא באחרונים⁷ האם מותר למחוא-כף בשבת, ואם-כן הוא מסכן בזה את מעמדו ומצבו בתור מהדר במצוות, ומוחא כפיים בשבת... – אך אעפ"כ אל לו להסתפק בזה, אלא עליו להגיע לדרגא נעלית יותר במסירות נפש.

וכפי שזה בענין קריאת התורה בימי החנוכה, שביום הראשון הנשיא המקריב הוא נחשון בן עמינדב, אשר היתה לו המסירות נפש לקפוץ לים⁸, שעיי"ז נבקע הים; אבל לאחמ"כ ביום הרביעי, כאשר הנשיא המקריב ה' ראובן – צריכה להתווסף דרגא נעלית יותר במסירות נפש.

ד. ובדקות יותר (בשבת יש לדבר בזכותם של ישראל):

הרי "שינה בשבת תענוג"⁹, ולכן יש הישנים בהתוועדות... וכך גם בשאר הענינים: ישנים בשעת התפלה, ישנים בשעת הלימוד, ועד"ז ישנים בסעודה; ובקריאת התורה הם עולים לתורה וישנים בשעת עשיית הברכות!...

והגם שהם מקיימים את מצות תפילה, על"י לתורה, אכילה וכו' – אבל עושים זאת מתוך שינה ("שלאפנדיקערהייט"), שהרי "שינה בשבת תענוג"!

ע"כ אומרים להם, שבשבת יש בחי' "עתיק" שענינה תענוג ובה "עינא פקיחא דלא נים"¹⁰, כלומר, כל ענין השינה אינו שייך בה ונעלה ממנה לגמרי.

ה. והנה, כל ענינים אלו צריכים להיות בחיות. ובפרט עתה כשרוצים את משיח, שמשיח הוא המבוקש של החלל הימני.

אבל החלל השמאלי מתלבש ב"מעיל ארוך" ואומר: זו לא הדרך שלנו! אין דרכנו להכריח את הקב"ה למהר את משיח, אלא צריכים ללמוד תורה ולקיים מצות, ולהסתמך על היושר של הקב"ה, שבודאי יביא את משיח בזמן המתאים.

– זו אכן לא הדרך שלהם, זו הדרך של השולחן ערוך, של כנסת הגדולה, ושל כל יהודי המתפלל עם פירוש המלות!!

ישנו פס"ד מפורש בשולחן ערוך¹¹ שבשעת התפילה צריכים לכוון את פירוש המלות, ואפי' כשיש לו קושיא ברמב"ם שעליו לתרצה, בכל זאת הוא צריך לכוון את פירוש המלות! הבית יוסף ה' גם למדן, ולמדן גדול יותר ממנו – היו שאלות שתירצם תוך יום אחד, היו ענינים שתוך יומיים, והיו גם ענינים שהשאייר בצריך-עיון –

אבל אעפ"כ, בנוגע לתפלה הוא כתב פסק-דין ברור בשו"ע שצריכים לכוון את פירוש המלות!

ו. ויתרה מזו – [הדרך שלהם] זה ההיפך מדרכו של משה רבינו בעצמו:

(7) ראה לקו"ש ח"א ע' 230 ובהנסמן שם בהע' 32. יעקב) אחרי סעודת שבת.

(8) ראה סוטה לז, א. מכילתא עה"פ בשלח יד, כב. (10) זח"ג קכט, ב. וראה תנ"א הוספות קיז, א. ובכ"מ.

(11) אור"ח רסצ"ח. שם רסק"א.

(9) יל"ר עה"פ ואתחנן ד, יט. סידור האריז"ל (קול

האופן שבו צריכים לבקש ולחכות לביאת משיח

תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

א. כאשר מביטים על אלו המנגנים בהתוועדות ואף מוחאים כף ביום השבת, רואים שפניהם עצובות, מכיון שהם עושים עבודת פרך - הכריחו אותם ב"מלאכת נשים לאנשים"¹...

וכאשר מביטים עליהם נעשה מצב רוח עצוב ("קאלעמוטנע").

הם טוענים שמחייאת כף זו עבודה לנשים ולילדים, הם (הילדים) צריכים לשיר שחפצים במשיח "נאו" ולא רוצים לחכות וכו'; אבל הוא יכול להתעמק ולחשוב במהותו של משיח, "ישכיל עבדי... ירום ונשא וגבה מאוד"², דרגות נעלות!...

ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט³, שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא, אזי בשעה שמחשבתו עסוקה במעלת המשיח, הוא נמצא "שם" במעלת המשיח! ומדוע עליו לשיר!?! אך כיון שאסור "לפרוש מן הצבור"⁴, ועליו לצאת ידי-חובה כלפי נכדו... אזי "מדביק" הוא ("רירט ער צו") יד ליד.

ב. עד"ז הוא נוהג בכל הענינים שרבותינו נשיאינו תובעים:

כשמגיע להפצת המעיינות חוצה, הוא יוצא ומושיט (יד רק עם) אצבע אחת, ועד"ז הוא גם נותן מתן יד (לא רק מן השפה ולחוץ, אלא גם) מן היד ולחוץ!...

אמנם למקבל אין נפקא-מינה כלל האם הוא נותן זאת בחיות, בעצלתיים ("פארשלאָפענערהייט"), או משום שממש הכריחו אותו, שזהו לימוד זכות הכי גדול עליו...

ויתירה מזו: אפי' כשהוא מאבד סלע, ומוצא אותו אחד העוסק בהפצת המעיינות חוצה, אזי מובא בספרי⁵ שכאשר אחד מאבד סלע ועני מוצאו - הרי הוא (המאבד) מקיים בזה מצות נתינת צדקה.

ויתירה מזו, אפי' אם הוא מצטער על הכסף האבוד

[ואדרבה - ע"פ תורה עליו להצטער ע"כ, כיון ש"התורה חסה על ממונם של ישראל"⁶, והרי הוא אינו יודע למי יגיע הכסף, ואף אם יודע - עדיין עליו להצטער, כיון שהי' יכול לתת זאת לצדקה עם כוונה נעלית, עם רצון ותענוג וכו']

אעפ"כ, הוא מקיים בזה מצות צדקה, כפי שאומר בספרי, משום שהמקבל קיבל זאת.

- אבל אצלו הרי חסרה החיות בהנתינה, מכיון שנתן זאת בשעה שנפשו האלוקית ישנה (אמנם מאחר שגם הנפש השני' ישנה, "הצליחו" להתרים אותו...),

אבל הרי תובעים שיתן ברצון ובכוונה, ובכל כוחותיו הפנימיים.

(1) סוטה יא, רע"ב.

(2) ישעי' נב, יג.

(3) כ"ש הוספות אות לח. ובהנשמן שם בהערה.

(4) אבות פ"ב מ"ד.

(5) עה"פ תצא כד, יט. וראה לקו"ש חי"ט עמ' 203

בהערות שם.

(6) ר"ה כז, א.

היראה⁴¹, היינו שזו עיר שבה יראת ה' היא בשלימות, ויראה בשלימות צריכה להתבטא במעשה בפועל, שאם לא כן אין זו יראה, אלא רק כאשר היא פועלת בנוגע למעשה בפועל, שאזי במילא גם המעשה הוא בשלימות.

ואם-כן ישנה ירושלים בשלימותה, ומה שהי' "עוצו עצה" "ודברו דבר" - אזי מכיון שיש את הילדים שמתנהגים באופן ד"עמנו אל" הנה במילא "ותופר" "ולא יקום" - ומקיים המשך הענין "ועד זקנה אני הוא ועד

שיבה גו"⁴² עם כל הפרטים שהוא מונה אח"כ, [.] והולכים לקבל פני משיח צדקנו, ו"הם הכירוהו תחלה" - הילדים וה"גידולים שגידלתם" ילכו בראש, ולאחריהם ילכו ההורים שבאו בעקבות פעולתם של הילדים - "והשיב לב אבות על (ידי) בנים",

והולכים כולם יחד "ולב בנים על אבותם"⁴³, ובשמחה גדולה - לקבל פני משיח צדקנו, "ושמחת עולם על ראשם"⁴², במהרה בימינו ממש.

(41) ראה תוס' ד"ה הר - תענית טז, א.

(42) ישעי' לה, ג.

המדור מוקדש

לעילוי נשמת **אורי אהרן יואל** בן **יוסף ארי' לייב ז"ל** - נלב"ע ביום ב' טבת ה'תשכ"ב

ולעילוי נשמת **פאולין רות** בת ר' **יצחק ע"ה** - נלב"ע ביום ב' דחה"ש, ז' סיון ה'תש"ס

יה"ר שתיכף ומיד ממש יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

ולזכות כל משפחתם שיחיו - לברכות עד בלי די

המדור הבא - זמן הגאולה - מוקדש

לעילוי נשמת מרת **חשא ב"ר נטע אורי ע"ה**

ובעלה ר' **יוסף ארי' לייב ב"ר משה באר ע"ה**

ולע"נ ר' **מאיר ב"ר צבי ע"ה שנאל**

יה"ר שתיכף ומיד ממש יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

ולזכות זוג' - תבלחט"א - מרת **חי' רחל בת שפרניצא שנאל**

ולזכות כל בני משפחותיהם שיחיו - לברכות עד בלי די

המדור "המעשה הוא העיקר" מוקדש לעילוי נשמת

חי'ה **מושקא ושטערנא אסתר ע"ה** בנות - יבלחט"א - הרה"ח ר' **אפרים זאב שמואלי** שיחי'

נלב"ע ביום כ"א מנחם-אב ה'תשס"ד

ולע"נ הוריו: ר' **ברוך אשר ב"ר זאב ע"ה שמואלי** - נפטר ביום ש"ק פ' בהעלותך, י"ד סיון ה'תשס"ג

ומרת **גי'שא גני' בת ר' אפרים ע"ה** - נפטרה ביום ש"ק פ' ויחי, ט"ז טבת ה'תשס"ד

ת. נ. צ. ב. ה.

יה"ר שתיכף ומיד ממש יקויים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

מטרת הקושיות על הגלות היא לפעול את הגאולה

כי הפרני אלקים בארץ עניי (פרשתנו מא, נב)

הנחה: "ועד הנחות התמימים". תרגום: מערכת "יחי המלך"

א. מובא בפרשתנו, הטעם לשמו של אפרים: "כי הפרני אלקים בארץ עניי".

כלומר, אף שאפרים נולד במצרים "ארץ עניי", במצרים וגבולים¹, עד שמזה משתלשלת מצרים כפשוטה – "ארץ עניי" דלעו², הרי אדרבה, דוקא "בארץ עניי" נהי "הפרני אלקים", וע"ד מ"ש² "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", וכן ע"ד מ"ש בהמשך (בפ' ויחי) על אפרים, שהגם שהוא הבן הקטן, אזי "אחיו הקטן יגדל ממנו"³.

שזהו גם הביאור לאריכות הגלות, בכדי שיהי "הפרני אלוקים" ו"כן ירבה וכן יפרוץ" עוד יותר מכפי שהי' עד עתה. שהרי לאחרי כל הענינים ולאחרי שצועקים "עד מתי"⁴ – מוכרחים לתת איזה ביאור מדוע הגלות מתארכת כל-כך הרבה!...

וכעת כבר לא תתקבל התשובה שניתנה לבני ישראל במצרים, שאריכות הגלות באופן ד"ועבדום וענו אותם"⁵ היא בכדי ש"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"⁶ – משום שעכשיו כבר "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁷, ולאחרי כל שנות הגלות ודאי יש כבר לבני ישראל את ענין התשובה בשלימותה,

ובפרט כשנמצאים ביום השבת, אשר שבת היא אותיות (ותוכן) "תשב"⁸, כמבואר באגה"ת⁹, וכפי שמבין גם איש פשוט האומר את המילה "שבת" בתפלתו אל הקב"ה (בקבלת שבת וכיו"ב), שרואה בפשטות שאותיות המילה "שבת" בלה"ק הם אותם האותיות של המילה "תשב", ואותיות אלו הרי הם לשון הקודש, שפה קדושה, שמקורה מהקב"ה – "קדוש אני"¹⁰.

במילא שואל היהודי: הרי התורה אומרת "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה", וענין התשובה ישנו כבר – אם כן, מהו הביאור לכך שלאחרי כל זה מתארכת הגלות? וכיון שהתורה היא מלשון הוראה¹¹, חייבת היא לתת איזו הוראה ותשובה לשאלה זו – במילא מקשים: מהו המענה ע"כ שהגלות נמשכת עד עכשיו?...

(1) ראה תו"א יתרו עא, ד. ועוד.

(6) שם, יד. וראה לקו"ש חכ"א ע' 10 ואילך.

(2) שמות א, יב.

(7) סנהדרין צז, ב.

(3) ויחי מח, יט.

(8) תורת נתן (מהרנ"ש) בסופו. וראה יפ"ת לב"ד ספכ"ב.

(4) ראה סה"ש תשד"מ (י"ל ע"י "ועד הנחות

(9) ספ"י.

התמימים") שיחת ש"פ משפטים (ס"ח ואילך) וש"פ

(10) קדושים יט, ב.

תשא (ס"ו ואילך). ובכ"מ.

(11) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך

ירה. גו"א ר"פ בראשית. וראה זח"ג נג, ב.

(5) לך טו, יג.

והכוונה בשאלה זו היא לא להקשות סתם ולהראות בזה את גודל חכמתו ויכולתו להקשות קושיא, אלא בכדי שהגאולה תבוא בפועל!

ב. ישנם כאלו המקשים קושיות כדי להראות את גודל חכמתם; הוא מחזיק מעצמו כלמדן גדול ויש לו תאווה להראות את חכמתו. וכיצד יעשה זאת? – עי"ז שישאל קושיות חזקות ואח"כ יתרגם, ובזה יראה את גדולת חכמתו שיכול לתרץ שאלות כ"כ גדולות.

ואח"כ ישנם המראים קונץ גדול יותר: על כל דבר שאומרים להם – משיבים ב"איפכא מסתברא"!... ועוד מייסדים את טענתם על הבעש"ט: הבעש"ט אמר¹² שהוא יתרץ כל קושיא שישאלוהו ויקשה על כל דבר שיאמרו לו. וידוע הביאור בזה¹³, שהתירוץ הוא מעולם נעלה יותר מהקושיא (שנמצאת בעולם יותר תחתון), אמנם לגבי עולם גבוה יותר גם תירוץ זה לא יספיק, ובמילא אפשר לשאול שוב וכך הלאה.

במילא טוען אותו אחד שאומר על הכל "איפכא מסתברא", שהנהגתו היא כהנהגת הבעש"ט!...

אבל באמת מובן, שהנהגתו היא לא כהנהגת הבעש"ט.

אמנם מאחר שהוא החל כבר לילך בדרך זו ד"איפכא מסתברא" – אזי ירידה לצורך עלי', שמזה יגיע להנהגת הבעש"ט באהבת ישראל ואהבת התורה, שע"י אהבת ישראל מבטלים את סיבת הגלות¹⁴, "מפני חטאינו"¹⁵, ובמילא בטל המסובב – "גלינו מארצנו"¹⁵, וזה יחסוך כבר את הצעקה והקושיות על אריכות הגלות (כנ"ל).

ג. ובמקום לנצל את הקול כדי לזעוק "עד מתי" ולהקשות מהו הביאור לאריכות הגלות – משתמשים בקול [ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"¹⁶] כדי לצעוק "הודו לה" קראו בשמו"¹⁷, "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"¹⁸, כפי שצועקים זאת בהלל בימי החנוכה.

[וכפי שרואים שמנהג ישראל¹⁹ לומר את רוב ההלל בלחש (לפי ערך), משא"כ כאשר מגיעים ל"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ועד"ז "אנא ה' הושיעה נא" ו"אנא ה' הצליחה נא"²⁰ – צועקים זאת כל הקהל],

והצעקה של "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" באמירת ההלל בימי החנוכה עם ברכה לפני' ולאחרי', והלל שלם [שכולל בתוכו את החצי הלל של ראש חודש, שלכן אתמול, בר"ח טבת, אמרו הלל שלם משום שזה הי' גם חנוכה] – הרי היא נותנת כח שבמקום להשתמש בקול כדי לצעוק "עד מתי" ולשאול שאלות כו', יצעקו "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו"!

וממהרים זאת יותר ע"י קיום ההוראה משבת חנוכה, שאז ישנו הענין דהקרבת אפרים ביום השביעי גם מצד ימי החודש וגם מצד ימי השבוע, ומזה נמשך בכל השנים, (תרגום חפשי משיחת ש"פ מקץ היתשמ"ו – בלתי מוגה)

(12) מאמרי אדה"ז ענינים ע' רצז ואילך.

(17) דה"א טז, ח. תהלים קה, א.

(13) שם.

(18) שם קיח, א.

(14) ראה יומא ט, ב.

(19) וראה אנציקלופדי' תלמודית (כרך ט) ערך הלל

(15) בתפלת מוסף דיו"ט.

ע' תיב ואילך.

(20) תהלים שם, כה.

(16) שבת עז, ב.